

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

**про результати відвідування
Олександрійського психоневрологічного
інтернату Кіровоградської обласної ради**

16.10.2023

м. Кропивницький, 2023

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 16.10.2023 групою НПМ здійснено відвідування Олександрійського психоневрологічного інтернату (далі – інтернат, заклад, ПНІ).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Григоренко Ольга Олександрівна, головний спеціаліст відділу сприяння роботі регіональних представництв – керівник групи НПМ;

Жученя Віктор Семенович, представник громадської організації.

Загальна інформація.

Інтернат знаходиться за адресою: вул. Панфілова 8, смт Олександрійське, Кіровоградська обл., Україна, 28040.

Згідно зі Статутом Олександрійського психоневрологічного інтернату, затвердженого розпорядженням Кіровоградської обласної ради від 13.07.2017 № 209, інтернат є стаціонарним інтернатним закладом для соціального захисту, що утворюється для тимчасового або постійного проживання/перебування осіб із стійкими інтелектуальними та/або психічними порушеннями, які за станом здоров'я потребують стороннього догляду, соціально-побутового обслуговування, надання медичної допомоги, соціальних послуг та комплексу реабілітаційних заходів і яким згідно з висновком лікарської комісії за участю лікаря-психіатра не протипоказане перебування в закладі (далі - підопічні).

Психоневрологічне відділення інтернату призначене для проживання громадян похилого віку та осіб з інвалідністю старших 18 років з психоневрологічними захворюваннями, які потребують постійного стороннього догляду, побутового та медичного обслуговування.

Відділення підсобного господарства призначене для організації трудової реабілітації та забезпечення підопічних предметами, матеріалами та інвентарем, основними продуктами харчування власного виробництва.

ПНІ належить до об'єктів комунальної власності і користується майном, що належить до спільної власності територіальних громад сіл, селищ і міст області та перебуває в управлінні Кіровоградської обласної ради.

Заклад розрахований на перебування 60 осіб. На день відвідування в інтернаті перебувало 57 осіб, з них 46 – дієздатні особи, 14 підопічних – особи, визнані у встановленому законодавством порядку недієздатними, серед них 4 підопічних перебувають під опікою закладу та 10 підопічних мають інших опікунів.

Всі підопічні, що проживають в інтернаті, є особами з інвалідністю, 20 підопічних – особи, які відносяться до маломобільних груп населення. Ліжкових хворих в закладі – 20.

Штатна чисельність працівників інтернату складає 47,75 штатних одиниць, з яких: медичний персонал – 24,0 штатних одиниці (1 – лікар загальної практики – (сімейний лікар), 0,5 – лікар-психіатр, 5,0 – сестра медична, 0,5 сестра медична з дієтичного харчування, 16,5 – молодші медичні сестри, 1,0 – сестра-господиня).

Відповідно до витягу з наказу Міністерства охорони здоров'я України від 20.12.2019 № 2588 заклад отримав ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики за спеціальністю: «Організація і управління охорони здоров'я, психіатрія; за спеціальністю молодших спеціалістів з медичною освітою: сестринська справа».

Витрати на медикаменти за 1 півріччя 2023 року на 1 особу на добу становлять – 7,76 грн.

Вартість харчування підопічних за 1 півріччя 2023 року на 1 особу на добу становить – 86,30 грн.

Будівля ПНІ збудована у 1952 році. Раніше це була лікарня, а з 1976 року - психоневрологічний інтернат. Займає територію 10780 м², має 2 житлових корпуси та допоміжні приміщення, а саме: пральню, складські приміщення для продуктів харчування, м'якого та твердого інвентарів, підвальне приміщення для зберігання овочів та фруктів, гаражі. Є власне підсобне господарство.

Підопічні забезпечені чистим, охайним, персоналізованим одягом відповідно до сезону, предметами особистої гігієни, що зберігаються на окремих полицях в доступному для них місці, а також чистою промаркованою постільною білизною та двома рушниками.

Підопічні в інтернаті проживають в двох корпусах. У корпусі №1 на першому поверсі розміщена адміністрація, медичний блок, кухня та їдальня. В корпусі №2 проживають маломобільні підопічні. В кімнатах проживає 5-7 підопічних. На дверях кімнат вказано прізвище з ініціалами осіб, які там проживають.

У закладі організовано чотириразове харчування, в тому числі дієтичне. Наявні денне та перспективне меню.

Приміщення медичного блоку знаходиться на першому поверсі установи. Під час відвідування опитані підопічні повідомили, що мають доступ до медичного блоку і можливість отримувати медичну допомогу.

Первинну медичну допомогу підопічні отримують відповідно до декларацій, укладених з сімейним лікарем, згідно з Порядком вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає

первинну медичну допомогу, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.03.2018 № 503. У 2022 році було проведено огляд підопічних лікарями-спеціалістами (офтальмологом, хірургом, гінекологом та ін.).

Персоналом закладу повідомлено, що в інтернаті не застосовуються фізичні методи гамування, дану інформацію підтвердили підопічні під час бесід з ними.

Попередні зауваження.

Попереднє відвідування групи НПМ здійснено 20.02.2020. За результатами попереднього відвідування НПМ виявлені чисельні порушення прав підопічних, а саме: права на свободу та особисту недоторканість; права на охорону здоров'я та медичну допомогу; права на гідні умови перебування; права на доступність осіб з інвалідністю та маломобільних осіб; права володіти, користуватись та розпорятись своєю власністю; права на професійну правничу допомогу та права на отримання інформації про свої права та обов'язки, право на приватність, право на безпеку.

За результатами попереднього відвідування НПМ вносились такі рекомендації:

1) керівнику Кіровоградської обласної ради:

розглянути питання щодо виділення коштів для проведення ремонту 2 корпусу інтернату;

віднайти кошти для обладнання ванної кімнати для миття ліжкохворих у 2 корпусі інтернату;

забезпечити технічним обладнанням пральне приміщення інтернату;

2) директору Олександрійського психоневрологічного інтернату:

провести ремонти порогів 2 корпусу для комфортного виїзду підопічних на прогулянки використовуючи візки;

забезпечити туалетні кабінки накладками на унітази;

провести ревізію матраців, що знаходяться у використанні підопічних, матраци що прийшли у непридатність, – замінити;

замінити пошкоджений посуд для пиття підопічних;

особисто вивчити стан організації роботи по працетерапії підопічних, вжити заходи по усуненню виявлених порушень;

здійснювати постійний контроль за підготовкою матеріалів підопічних на розгляд МСЕК, зазначати супутні захворювання, що дасть змогу їм отримувати необхідні технічні засоби реабілітації інвалідів;

посилити контроль за належним та своєчасним розглядом звернень підопічних;

вжити належних організаційних заходів щодо поновлення майнових прав підопічних, надіславши повторні запити до виконавців договорів оренди паїв, що

перебувають у власності підопічних, оформленні документів на спадщину, за необхідності залучити представників Олександрійського центру надання безоплатної правової допомоги для забезпечення представництва та захисту прав даної категорії громадян у судах.

Під час візиту більшість виявлених у 2020 році недоліків у роботі закладу залишилися неусуненими.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права на захист від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (стаття 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, стаття 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання, стаття 28 Конституції України).

1. До функціональних обов'язків персоналу закладу не включено пункти про заборону катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження відповідно до статті 10 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

2. Підопічних примушують перебувати на вулиці чи у облаштованій телевізором кімнаті для відпочинку корпусу №2, де вони проводять свій вільний час. Зазначена діяльність установи організована здебільшого в інтересах персоналу, а не підопічних. Заборона протягом дня перебувати у власних кімнатах не відповідає вимогам пункту 36 розділу III Стандартів Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводження чи покарання (далі – Стандарти КЗК).

Порушення права на життя та безпеку (стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 27 Конституції України).

3. Підвальне приміщення інтернату, у якому розташоване укриття, не розраховане на перебування в ньому підопічних та персоналу закладу, не приведене у готовність до використання за призначенням відповідно до Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 №579 (далі – Вимоги).

Укриття закладу у порушення пунктів 1, 2 та 3 частини 1 розділу VII Вимог не може експлуатуватись в якості захисної споруди. Зокрема, в укритті немає захисно-герметичних дверей, відсутні системи вентиляції та каналізації, що свідчить про відсутність у сховищі нормальних умов для життєдіяльності підопічних (фото № 17).

Також сходи до підвального приміщення не продубльовано пандусом, піднімальними платформами, вертикальними підйомниками згідно з вимогами ДСТУ ISO 9386-1, ДСТУ ISO 9386-2 або іншими пристроями для переміщення, що може перешкоджати оперативно проходити в укриття після оголошення повітряної тривоги (фото № 2).

Зважаючи на викладене, укриття закладу не підготовлено для його належного використання в умовах воєнного стану та, як наслідок, не захищає та не забезпечує безпеку підопічних під час їх перебування в його приміщеннях.

4. У закладі не розроблений план дій підопічних та персоналу у випадку виникнення надзвичайних ситуацій, зокрема під час ймовірної евакуації. Крім того, під час спілкування з підопічними та персоналом закладу було з'ясовано, що адміністрацією інтернату порушується право підопічних на безпеку, оскільки дирекцією закладу ігнорується сигнал «повітряна тривога» та не проводиться евакуація підопічних та персоналу до укриття.

Порушення права на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48 Конституції України, стаття 5 Закону України «Про психіатричну допомогу»).

5. У порушення Мінімальних норм забезпечення предметами, матеріалами та інвентарем громадян похилого віку, інвалідів та дітей-інвалідів в інтернатних установах та територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) системи соціального захисту населення, затверджених Міністерством соціальної політики України від 19.08.2015 № 857, в кімнатах недостатня кількість приліжкових тумб, стільців, столів, шаф для зберігання речей. У деяких кімнатах твердий інвентар взагалі відсутній.

6. Відповідно до пункту 11 Типового положення про психоневрологічний інтернат, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 957 (далі – Типове положення про ПНІ) адміністрація інтернату має забезпечувати проведення санітарно-гігієнічних заходів.

Водночас у санітарно-гігієнічних приміщеннях відсутні накладки на унітаз, що створює незручності підопічним під час користування ними.

7. Усупереч Стандартам КЗК в інтернаті не забезпечено позитивного терапевтичного середовища, зокрема кімнати відпочинку, які знаходяться в житлових корпусах, обладнано лише лавами та телевізором. У житловому корпусі №2 у спальних приміщеннях темно та волого, не створена атмосфера затишку та комфорту для підопічних. Відсутні будь-які речі підопічних.

8. У їдальні приготовлена їжа не була захищена від мух (фото 15). У приміщенні харчоблоку вікна не обладнані відповідною сіткою проти комах (фото 16, 17).

9. Спальні кімнати потребують проведення ремонту (фото 3, 4, 5, 7, 8).

Порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу (стаття 49 Конституції України).

10. У порушення вимог наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження правил зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах» від 16.12.2003 № 584 відсутній холодильник для зберігання лікарських засобів, які потребують спеціального температурного режиму, приміщення не забезпечено необхідною кількістю обладнання для зберігання лікарських засобів (стелажі, шафи, піддони). Кабінет лікаря одночасно слугує і аптекою медичної частини, і складським приміщенням, де на підлозі зберігаються ліки, памперси та інші засоби гігієни. Крім того, ліки у шафі зберігаються хаотично, неупорядковано, без додержання принципу розподілу їх за фармакологічними групами (залежно від способу їх введення, з урахуванням їх фізико-хімічних властивостей).

Порушення права осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення (стаття 9 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю).

11. У закладі не дотримано вимог Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» та вимог Державних будівельних норм України 2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель та споруд. Основні положення» (далі – ДБН В.2.2-40:2018), зокрема:

- відсутнє контрастне маркування першої та останньої сходинки сходових маршрутів (фото № 4);
- відсутні пандуси, ліфти згідно з вимогами ДСТУ EN 81-70, підймальні платформи, вертикальні підйомники згідно з вимогами ДСТУ ISO 9386-1, ДСТУ ISO 9386-2 або інші пристрої для переміщення підопічних між поверхами закладу;
- на вході до паліативних кімнат наявні бар'єри, які перешкоджають пересуванню підопічних на кріслах колісних (фото № 18,16);
- санітарно-гігієнічна кімната у корпусі № 2 не облаштована відповідно до потреб маломобільних підопічних.

Житловий корпус № 2, в якому знаходяться ліжкові хворі та маломобільні підопічні, не пристосований до потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, зокрема у супереччя вимогам ДБН В.2.2-40:2018 коридори корпусу не містять бічних поручнів, прорізи до санітарних вузлів завузькі для комфортного використання особами на кріслах колісних. Асфальтне покриття інтернату пошкоджене, що створює небезпеку для здоров'я підопічних під час пересування.

Порушення права на юридичні засоби захисту (стаття 59 Конституції України).

12. Відповідно до статті 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» переважна більшість утриманців місць несвободи з тих чи інших причин належить до переліку суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу, гарантовану державою, яка полягає у здійсненні заходів захисту, процесуального представництва, наданні допомоги у складанні процесуальних документів.

Проте, у закладі не налагоджена співпраця з місцевим центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, що призводить до порушення права підопічних на професійну правничу допомогу.

Стенд, де відображається інформація та контакти, графік роботи Департаменту соціальної та молодіжної політики Кіровоградської обласної військової адміністрації, розміщений в коридорі житлового корпусу № 1, що створює обмежений доступ до цієї інформації, оскільки підопічні не можуть потрапити в зазначене адміністративне крило приміщення.

Інформація та контакти Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод взагалі відсутні.

Групою НППМ неодноразово наголошувалося, в тому числі в попередньому звіті, що зазначена інформація має бути розташована у доступному місці, на рівні зросту, що дозволяє підопічним використовувати її у будь який час та не залежати від сторонніх осіб.

Порушення права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (стаття 41 Конституції України).

13. Під час відвідування групою НППМ було досліджено порядок використання та обліку особистих коштів недієздатних підопічних та виявлено значну кількість випадків використання грошей підопічних з порушенням норм законодавства.

Згідно з частиною 7 Порядку використання сум пенсій (щомісячного довічного грошового утримання) та/або державних соціальних допомог, нарахованих відповідно до законодавства дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, недієздатним особам та особам, цивільна дієздатність яких обмежена, які є вихованцями/підопічними дитячих будинків-інтернатів, психоневрологічних інтернатів, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 17.08.2018 № 1173 (далі – Порядок), встановлено, що основним завданням комісії є розгляд один раз на місяць (за потреби - частіше) письмових звернень підопічних - повнолітніх недієздатних осіб, що подаються персоналом, який безпосередньо їх обслуговує, в тому числі медичними, педагогічними, соціальними працівниками, з урахуванням побажань, потреби та інтересів вихованців/підопічних.

У ході відвідування встановлено, що адміністрація інтернату не здійснює контроль за підопічними, які самостійно відвідують магазини. Підопічні беруть продукти харчування, цигарки та інше в борг. Працівники інтернату при надходженні коштів підопічних ідуть до магазинів та розраховуються за них. Це може свідчити про відсутність контролю з боку адміністрації за використанням коштів підопічних.

За результатами вивчення особових справ щодо використання коштів недієздатних підопічних було з'ясовано, що під опікою закладу перебувають 4 особи, визнані судом недієздатними, лише щодо 2 осіб ведеться облік використання особистих коштів. Щодо двох інших осіб такий облік не ведеться.

Порушення права на вільний розвиток своєї особистості (стаття 23 Конституції України).

14. Статтею 23 Конституції передбачено, що кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, у якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Водночас у супереч пункту 7 Типового положення про ПНІ не забезпечується денна зайнятість підопічних (заняття творчістю, дозвілля, навчання, добровільна праця тощо) з урахуванням їх стану здоров'я та бажання. У житловому корпусі № 2 виділена одна кімната для заняття підопічних творчістю, в якій можуть розміститися не більше 5 осіб.

Під час спілкування було встановлено, що дозвілля підопічних є вкрай обмеженим та зводиться, переважно, до перегляду телевізору або прослуховування музики.

Через недостатність персоналу в ПНІ фактично підопічним не організовано заняття творчістю та дозвілля, відсутні умови для участі підопічних в культурно-масових заходах та комплексі реабілітаційних заходів.

15. Через недостатню чисельність молодшого медичного персоналу існує практика заборони підопічним вдень перебувати в житлових кімнатах. В інтернаті продовжує існувати практика заборони підопічним перебувати в денний час в житлових кімнатах корпусу № 1.

Інші.

16. Групою НПМ під час дослідження документації та особових справ підопічних були виявлені підписані недієздатними особами договори про надання соціальних послуг (та інші офіційні документи), що на підставі цивільного законодавства є нікчемними.

Крім того, були виявлені факти, коли недієздатні мають опікуна за судовим рішенням, але договір про надання послуг взагалі не підписаний опікуном.

17. Групою НПМ встановлено, що на підсобному господарстві інтернату, яке розташоване на відстані 10 км від інтернату в полі, постійно перебуває 6-8 підопічних, які проживають самостійно без контролю адміністрації. Організацію використання їх праці та проживання здійснює завідувач господарством, який на час відвідування ПНІ знаходився у відпустці. Інструктор з трудової адаптації інтернату пояснив, що до вищезазначених підопічних він не має відношення. Інструктажі про правила безпеки під час виконання робіт з ними не проводив. В нього вони не обліковуються. Директор інтернату пояснити ситуацію не зміг. Тобто за підопічними не здійснюється нагляд.

Керівник ПНІ Чоботарьов В.В. не володіє станом справ в інтернаті, по кожному із поставлених питань не зміг надати відповідь, звертався до підлеглих за роз'ясненнями, прислав працівників для уточнення відповіді.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Міністерству соціальної політики України, Національній соціальній сервісній службі України вжити в межах компетенції заходів, спрямованих на припинення та усунення виявлених порушень, зокрема організувати та провести перевірку дотримання вимог законодавства під час надання соціальних послуг Олександрійським психоневрологічним інтернатом, а також у межах здійснення контролю за діяльністю відповідного структурного підрозділу місцевої держадміністрації, надати оцінку діям чи бездіяльності відповідних посадових осіб Кіровоградської обласної військової адміністрації.

2. Кіровоградській обласній військовій адміністрації:

2.1. Вжити невідкладних заходів щодо усунення наведених порушень прав осіб, яким надаються соціальні послуги зі стаціонарного догляду, а також причин та умов, що сприяють таким порушенням, їх недопущення у подальшій діяльності Олександрійського психоневрологічного інтернату.

2.2. Розглянути можливість додаткового фінансування закладу з метою усунення недоліків, викладених у звіті.

3. Олександрійському психоневрологічному інтернату:

3.1. Вжити невідкладних заходів щодо усунення наведених порушень прав осіб, яким надаються соціальні послуги зі стаціонарного догляду, а також причин та умов, що сприяють таким порушенням, їх недопущення у подальшій діяльності закладу.

3.2. Внести до посадових інструкцій персоналу пункти про заборону катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів

поводження та забезпечити проведення навчання молодшого медичного персоналу, зокрема про права осіб з інвалідністю.

3.3. Вжити заходів щодо приведення приміщення інтернату, у якому розташоване укриття, у готовність до використання за призначенням.

3.4. Розробити та затвердити план евакуаційних заходів інтернату на випадок виникнення надзвичайних ситуацій.

3.5. Дотримуватися безпекових заходів під час оголошення сигналу «повітряна тривога».

3.6. Облаштувати житлові корпуси інтернату відповідно до вимог інклюзивності та вимог ДБН 2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель та споруд».

3.7. Забезпечити контроль за зберіганням лікарських засобів та облаштуванням аптеки.

3.8. Розмістити на стендах актуальну інформацію про права підопічних, адреси та номери телефонів гарячих ліній організацій та посадових осіб, а також контактні телефони Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

3.9. Зупинити неправомірну практику обмеження права підопічних перебувати в своїх кімнатах в денний час.

3.10. Вжити заходів з метою приведення приміщень харчоблоку та їдальні до санітарних норм.

3.11. Забезпечити створення умов для участі підопічних в культурно-масових заходах та комплексі реабілітаційних заходів і денної зайнятості підопічних з урахуванням стану здоров'я та їх бажання.

3.12. Забезпечити ведення обліку використання коштів підопічних відповідно до вимог законодавства.

3.13. Привести у відповідність до норм чинного законодавства особові справи підопічних щодо використання особистих коштів.

Додаток: фотоматеріали на 3 арк. в 1 прим.

Керівник групи НПМ
головний спеціаліст Відділу сприяння
роботі регіональних представництв
Секретаріату Уповноваженого
Верховної Ради України
з прав людини

Ольга ГРИГОРЕНКО

фото 1

фото 2

фото 3

фото 4

фото 5

фото 6

фото 7

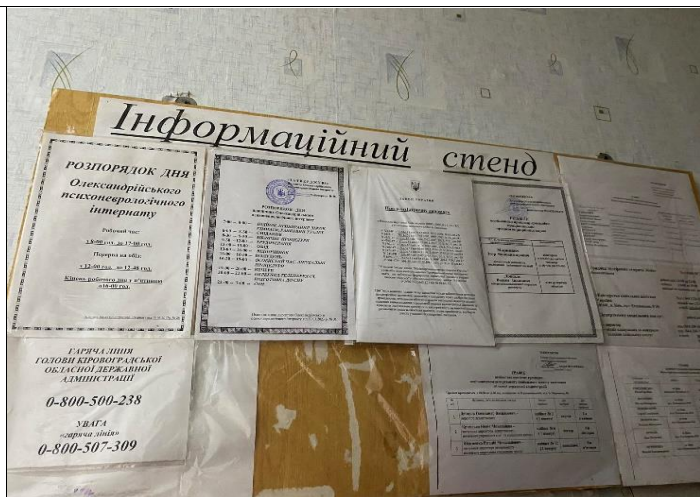

фото 8

фото 9

фото 10

φωτο 11

φωτο 12

φωτο 13

φωτο 15

φωτο 14

φωτο 16

Фото 17

Фото 18

